Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Kopienas ekomarķējuma sistēma"

COM(2008) 401 galīgā redakcija – 2008/0152 (COD)

(2009/C 218/11)

Padome 2008. gada 11. septembrī saskaņā ar Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 175. panta 1. punktu nolēma konsultēties ar Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteju par tematu

"Kopienas ekomarķējuma sistēma"

Par Komitejas dokumenta sagatavošanu atbildīgā Lauksaimniecības, lauku attīstības un vides specializētā nodaļa atzinumu pieņēma 2009. gada 28. janvārī. Ziņotāja – *GAUCI* kundze.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja 451. plenārajā sesijā, kas notika 2009. gada 25. un 26. februārī (26. februāra sēdē), ar 157 balsīm par, 2 balsīm pret un 4 atturoties, pieņēma šo atzinumu.

1. **Secinājumi un ieteikumi.**

1.1. ES ekomarķējumam arī turpmāk jābūt brīvprātīgam instrumentam. Tā kā ekomarķējuma sistēma ir brīvprātīga, iespējams rīkoties drosmīgi un noteikt augstus standartus, kas pieļauj tikai tādu produktu un pakalpojumu popularizēšanu, kuriem ir labi ekoloģiskie raksturlielumi.

1.2. Komiteja uzsver, ka sistēmas vadība ir jāuzlabo, lai tā darbotos efektīvāk.

1.3. Komiteja piekrīt Komisijas viedoklim, ka būtiski jāpalielina produktu grupu un licences īpašnieku skaits.

1.4. Komiteja uzskata, ka ekomarķējums uz visiem pārtikas produktiem, gan svaigiem, gan apstrādātiem, būtu pirmais solis, lai patiešām samazinātu piegādes ķēdes ietekmi uz vidi. EESK tomēr ir pārliecināta, ka ekomarķējums pārtikas produktiem piešķirams tikai tad, ja ņemts vērā viss attiecīgā produkta aprites cikls. Priekšlikumā nav skaidri norādīts, uz kādiem pārtikas produktiem Komisija iecerējusi regulu attiecināt.

1.5. Komiteja uzskata, ka iepakojumam jābūt vienam no ekomarķējuma piešķiršanas kritērijiem tikai tad, ja tas ir saistīts ar attiecīgo produktu grupu.

2. **Ievads.**

2.1. Komisija 2008. gada jūlijā publicēja priekšlikumu Regulai par Kopienas ekomarķējuma sistēmu. Priekšlikums izstrādāts, lai aizstātu 2000. gada 17. jūlijā pieņemto Regulu (EK) Nr. 1980/2000 par pārskatīto Kopienas ekomarķējuma piešķiršanas sistēmu.

2.2. Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja (EESK) šo jautājumu jau ir izskatījusi iepriekš. Komiteja pauda viedokli par sākotnējo priekšlikumu ([1]), un citos pēdējā laikā pieņemtos atzinumos ([2]) ir iekļāvusi arī vairākus ierosinājumus par sistēmas turpmāko darbību.

2.3. Šā atzinuma izstrādi dažādos veidos sekmēja arī kompetentās iestādes, Eiropas interešu grupas un sistēmā iesaistītie uzņēmumi. Jo īpaši lietderīga bija dažādu uzņēmumu, nevalstisko organizāciju, kas darbojas vides jomā, un patērētāju organizāciju pārstāvju uzstāšanās uzklausīšanas sanāksmē, kas notika Komitejas telpās.

3. **Vispārīgas piezīmes.**

3.1. Vides stāvoklis rada arvien lielākas bažas.

Modernās ražošanas un patēriņa modelis ir veicinājis lielāku pieprasījumu pēc enerģijas un izejvielām, kuras netiek izmantotas ilgtspējīgā veidā, un tāpēc būs grūti sasniegt izvirzīto mērķi, proti, mazināt cilvēku darbības negatīvo ietekmi uz vidi, veselību un dabas resursiem.

3.2. Tāpēc pašlaik tautsaimniecības jomā ļoti svarīgs uzdevums ir apvienot vides ilgtspējību ar ekonomisko izaugsmi un labklājību, lai labotu pagātnē pieļautās kļūdas.

([1]) OV C 296, 29.9.1997., 77. lpp.

([2]) Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Videi draudzīga ražošana", OV C 224, 30.8.2008., 1. lpp.

3.3. Finanšu krīze, kas ietekmē visu pasaules valstu tautsaimniecību, nedrīkst būt iemesls, lai mazinātu pūliņus, kas vērsti uz klimata pārmaiņu ietekmes ierobežošanu un vides aizsardzību. Tieši pretēji, piegādes ķēdes ietekmes uz vidi mazināšana uzskatāma par sākuma punktu procesam, kam pakāpeniski jāaptver visas rūpniecības nozares.

3.4. Šajā sakarā jānorāda, ka ilgtspējīgs patēriņš un ražošana paplašina uzņēmumu iespējas pārvērst vides problēmas ekonomiskās iespējās un nodrošina lielāku piedāvājumu patērētājiem.

3.5. Jāuzlabo vispārējie produktu ekoloģiskie raksturlielumi to aprites ciklā, jāveicina pieprasījums pēc labākiem produktiem un ražošanas tehnoloģijām un jāpalīdz patērētājiem veikt apzinātu izvēli.

3.6. Komiteja tāpēc atbalsta daudzveidīgiem kritērijiem atbilstošu ekomarķējumu, kuru piešķir neatkarīga organizācija un kura pamatā ir "aprites cikla domāšana" ([1]), kas var būt viens no svarīgākajiem šīs politikas instrumentu kopuma elementiem ([2]).

3.7. Lai izveidotu "videi nekaitīgu" ražojumu un pakalpojumu tirgu un nodrošinātu, ka šie produkti un pakalpojumi atbilst skaidrām un vispārējām definīcijām un ir patiešām pieejami visās dalībvalstīs, Komiteja ļoti atzinīgi vērtē ierosmes izstrādāt Kopienas politiku, kas veicina ilgtspējīgu ražošanu un patēriņu un ir pilnībā integrēta citās Kopienas politikas jomās.

3.8. Pieredze, kas gūta, izmantojot ekomarķējuma sistēmu, liecina, ka ir jāveic grozījumi spēkā esošajā regulā.

Pašreizējai sistēmai ir šādi trūkumi:

i) sistēmas ieviešana ir lēna;

ii) marķējuma atpazīstamība ir slikta;

iii) ražotāju interese par sistēmu nav liela;

iv) pārlieka birokrātija kritēriju noteikšanā un pārvaldībā;

v) produkti un pakalpojumi, kuriem ir vislielākā ietekme uz vidi un visplašākās uzlabojumu iespējas, nav ietverti pašreizējās produktu grupās;

vi) tirgus apstākļi Kopienā ir atšķirīgi;

vii) citu ekomarķējuma sistēmu izplatīšanās.

Komiteja pauž viedokli par šiem trūkumiem nodaļā "Īpašas piezīmes", kurā tā vērtējusi Komisijas ierosinātos pasākumus sistēmas uzlabošanai.

3.9. Visbeidzot, veiksmīgai ES ekomarķējuma sistēmas ieviešanai ir īpaša nozīme, jo tas ir vienīgais brīvprātīgais ar produktiem saistītais un uz pieprasījumu orientētais politikas instruments ilgtspējīgas attīstības nodrošināšanai.

4. **Īpašas piezīmes.**

4.1. ES ekomarķējums ir brīvprātīgs instruments, un tādam tam ir jāpaliek. Tā kā sistēma ir brīvprātīga, iespējams rīkoties drosmīgi un noteikt augstus standartus kritērijiem, kuri pieļauj tikai tādu produktu un pakalpojumu popularizēšanu, kuriem ir labi ekoloģiskie raksturlielumi, pretstatā produktiem, kuru ražošanā, un pakalpojumiem, kuru sniegšanā, neņem vērā nepieciešamību mazināt ietekmi uz vidi.

Ekomarķējuma mērķis ir sniegt patērētājiem konkrētu informāciju par galaproduktu ietekmi uz vidi, lai viņi varētu veikt vienkāršu un apzinātu izvēli, kas nekaitē videi. Komiteja tomēr uzsver, ka ekomarķējums nedrīkst kļūt par ieganstu un to nedrīkst izmantot kā ieganstu, lai radītu jaunus šķēršļus tādu produktu tirdzniecībai, kuriem ir tādas pašas funkcijas un raksturlielumi.

4.2. Komiteja uzsver, ka sistēmas vadība ir jāuzlabo. Sistēmai raksturīgās birokrātiskās procedūras ir jāvienkāršo, lai tā darbotos efektīvāk.

Citiem vārdiem sakot, visu iesaistīto pušu uzdevumi ir jādefinē skaidrāk.

([1]) Aprites cikla domāšana ir process, kura gaitā, cik vien iespējams, tiek apsvērti visi patērētie resursi un ietekme uz vidi un veselību, kas saistīta ar produkta (preces vai pakalpojuma) aprites ciklu, ņemot vērā, piemēram, resursu ieguvi, ražošanu, lietošanu, transportēšanu, pārstrādi un atkritumu apstrādi un izņīcināšanu. Šis process palīdz izvairīties no "sloga uzvelšanas citam", t.i., no ietekmes vai resursu patēriņa novirzīšanas uz citu aprites cikla posmu, ģeogrāfisku apgabalu un vides un cilvēka veselības problēmu jomu, piemēram, klimata pārmaiņām, vasaras smogu, skābajiem lietiem, resursu noplicināšanu u.c. Aprites cikla novērtējums (ACN) ir standartizēta, kvantitatīva metode produktu sistēmas ienākošo un izejošo materiālu un ietekmes uz vidi apzināšanai un novērtēšanai visa aprites cikla laikā (*ISO* 14040 ff).

([2]) Ekomarķējuma sistēmas svarīgums jau uzsvērts agrāk pieņemtos politikas dokumentos, piemēram, Komisijas paziņojumā "Integrēta ražojumu politika" un Sestajā vides rīcības programmā.

4.3. Valsts iestāžu uzdevums ir, cik vien iespējams, nodrošināt regulas atbilstošu īstenošanu un veikt tirgus uzraudzību saskaņā ar Komisijas priekšlikumu.

4.4. Jāsamazina birokrātija, kas saistīta ar kritēriju izstrādāšanu produktu grupām un procedūru piemērošanu, vienlaicīgi saglabājot augstu prasību līmeni.

Ekomarķējuma piešķiršanas kritērijiem arī jānodrošina, ka produktiem, kuriem piešķirts Eiropas ekomarķējums ("Ekopuķīte"), nav negatīvas ietekmes uz veselību, drošību vai citiem sociālajiem aspektiem.

4.5. Komiteja rosina noteikt skaidrus kritērijus un visā iekšējā tirgū vienādas minimālās prasības attiecībā uz ekoloģisku produktu marķējumu sistēmām. Tas jādara, lai panāktu, ka patērētāju izdarītā izvēle patiešām nekaitē videi, un nodrošinātu vienotu kontroli visā ES un videi patiesi nekaitīgu produktu brīvas aprites principa ievērošanu. Jāsekmē Eiropas ekomarķējuma ("Ekopuķīte") izplatība, un tam ir jāspēj pastāvēt līdzās ar nacionālajām un nozaru marķējumu sistēmām, ja tās ir zinātniski pamatotas un atbilst pārējiem Eiropas tiesību aktiem.

4.6. Savukārt kritēriji, kas attiecas uz vielām, jānosaka, pamatojoties uz riska novērtējumu.

Vienkāršs ieteicamo un nevēlamo ķīmisko vielu saraksts, kas sastādīts, pamatojoties tikai uz to bīstamības novērtējumu bez zinātniska vai juridiska pamatojuma ļoti bieži rada neskaidrības un veicina diskrimināciju. Līdz ar to ir apstrīdams tas, vai, piemēram, kritērijs "bīstami materiāli" vispār būtu jānorāda uz ekomarķējuma; vides marķējums nevar aizstāt oficiālos ES tiesību aktus, kas piemērojami šajā jomā, piemēram, Direktīvu 67/548/EEK [1].

4.7. Komiteja arī uzskata, ka dažreiz vietējie apsvērumi ir ietekmējuši vispārīgos kritērijus. Ne vienmēr spēkā esošie kritēriji, kas ir attiecīgās ekomarķējuma sistēmas pamatā un noteikti Eiropas vai valstu līmenī, nodrošina vismazāko ietekmi uz vidi vietējā līmenī.

Piemēram, ūdens izmantošanas ietekme Dienvideiropā var būt daudz lielāka nekā Ziemeļeiropā. Tāpēc Komiteja atbalsta tādu kritēriju izstrādāšanu, kuru ietekme vietējā līmenī visur ir diezgan līdzīga.

4.8. Jāizstrādā kritēriju dokumentācija, kurai ir vienots standarts un kuru lietotāji var daudz vieglāk izmantot. Tāpēc Komiteja uzskata, ka Eiropas Komisijai jāizstrādā standartizētas un lietotājiem vieglāk izmantojamas kritēriju dokumentācijas paraugs, lai palīdzētu uzņēmumiem un publisko iepirkumu organizētājiem ietaupīt laiku un resursus, kad tie izstrādā specifikācijas saskaņā ar ekomarķējuma kritērijiem.

4.9. Komisija norādījusi, ka produktu grupu, kā arī licences īpašnieku skaits ir būtiski jāpalielina, it īpaši jomās, kurām ir vislielākā ietekme uz vidi un kurās ir vislielākās pilnveidošanās iespējas.

Kaut arī Komiteja būtībā atzinīgi vērtē šo ideju, ekomarķējuma piemērošanas joma nav jāpaplašina bezgalīgi.

4.9.1. Daudzas Eiropas nozares spiestas sniegt ieinteresētām personām informāciju par ietekmi uz vidi. To pieprasa ES un dalībvalstis, un minētā prasība atspoguļo vēlmi, lai uz produktiem būtu marķējums vai vismaz sniegtas norādes par to nekaitīgumu videi. Šīs nozares reaģējušas uz izpratnes palielināšanos un faktu, ka pieaug profesionālo lietotāju un patērētāju pieprasījums pēc šādas informācijas. Ekomarķējuma koncepcija [2] noteikti ir piemērota tirgiem, kuros patērētāji parasti nav informēti un kompetenti un kuros konkurējošie produkti ir skaidri definēti.

4.10. Lai ekomarķējuma sistēma darbotos veiksmīgi, svarīgi ir būtiski palielināta tirgvedības budžetu, kas ļaus izplatīt attiecīgo informāciju gan uzņēmumiem, gan patērētājiem.

4.10.1. No vienas puses un kā minēts iepriekš, ekomarķējuma sistēmu, negatīvi ietekmē patērētāju neinformētība.

Vidusmēra patērētājs nav informēts ne par ekomarķējuma sistēmas eksistenci, ne arī par parametriem, kas tiek ņemti vērā, piešķirot ekomarķējumu. Tas nozīmē, ka informācijas kampaņas pagaidām neveicina patērētājus izdarīt videi nekaitīgu izvēli.

[1] Padomes 1967. gada 27. jūnija Direktīva 67/548/EEK par normatīvo un administratīvo aktu tuvināšanu attiecībā uz bīstamu vielu klasifikāciju, iepakojumu un marķēšanu.

[2] Eiropas ekomarķējums ir I tipa ekomarķējums. *ISO* I tipa ekomarķējums ir ekomarķējums, kas atbilst *ISO* 14024 prasībām.

4.10.2. No otras puses, uzņēmumi arī turpmāk jāinformē par ekomarķējuma lietošanas priekšrocībām. Tādā veidā sistēma tiks stiprināta un uzņēmumi varēs ietaupīt laiku un resursus, jo tiem nebūs jāmeklē informācija par to, kā iegūt ekomarķējumu.

4.11. Komiteja joprojām uzskata, ka produktu grupām noteikto kritēriju un līdz šim piešķirto ekomarķējumu skaita palielināšanās nav jāvērtē negatīvi, ņemot vērā faktu, ka regula bijusi spēkā tikai neilgu laiku. Ar līdzīgu vilšanos un šķērsļiem sākotnēji saskārās arī Vācijā ieviestais marķējums "Blue Angel" ("Zilais eņģelis", 1977. gadā) un "Nordic Swan" ("Ziemeļu gulbis", 1989. gadā), kuri tagad ir pilnībā atzīti iekšējos tirgos un daļēji arī ārvalstīs. Arī šo marķējumu ieviešanas sākuma posmā bija vērojamas grūtības.

4.12. Komiteja ir arī pārliecināta, ka turpmāk jāvelta pūles ES ekomarķējuma sistēmas nostiprināšanai, jo dažādās valstīs ieviestās sistēmas rada šķēršļus tirdzniecībai. Tāpēc jācenšas pēc iespējas vairāk saskaņot kritērijus, kas noteikti šo valstu ekomarķējuma sistēmās.

5. **Dažas piezīmes par regulas projekta pantiem.**

5.1. Novērtējuma procedūru sakarā Komiteja norāda — 7. panta 2. punkts, kas nosaka, ka "kritēriju izstrādei var izmantot [..] saīsināto procedūru", paver iespējas ES sistēmas ļaunprātīgai izmantošanai. Ieinteresētajām personām ir jābūt pārliecinātām, ka tiks ievēroti vienlīdz augsti standarti attiecībā uz pārredzamību un apspriešanos ar ieinteresētajām personām.

5.2. Spēkā esošās Regula (EK) 1980/2000 neattiecas uz pārtikas produktiem un dzērieniem (kā arī farmaceitiskiem līdzekļiem un medicīnas ierīcēm), lai izvairītos no iespējamā konflikta ar spēkā esošajiem ES tiesību aktiem, kas attiecas uz pārtiku un reglamentē arī tādus aspektus kā, piemēram, pārtikas drošība, higiēna un pārtikas produktu marķēšana.

5.3. Komisija tagad ierosinājusi paplašināt ekomarķējuma regulas darbības jomu un piemērot to attiecībā uz dažiem pārtikas produktiem un dzērieniem, t.i., apstrādātiem pārtikas produktiem, zivsaimniecības un akvakultūras produktiem. Tas nozīmē, ka direktīva neattiecas uz lielāko daļu pārtikas produktu un dzērienu. [1]

[1] EK priekšlikuma 2. pants (darbības joma) skan šādi: "Attiecībā uz pārtikas produktiem, kā definēts Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (EK) Nr. 178/2002 2. pantā, to piemēro tikai apstrādātiem pārtikas produktiem un zivsaimniecības un akvakultūras produktiem."

5.4. Turklāt 7. panta 3. punkts un 9. panta 10. punkts paredz, ka ekomarķējums uz apstrādātiem pārtikas produktiem "attiecas vienīgi uz produkta apstrādes, transportēšanas vai iepakojuma ietekmi uz vidi". Citiem vārdiem sakot, šo pārtikas produktu un dzērienu ietekmes uz vidi novērtējums aprobežojas tikai ar dažiem aprites cikla posmiem, t.i., apstrādāšanu, iepakošanu un transportēšanu.

5.5. Komiteja nepiekrīt šim nepilnīgajam Eiropas Komisijas priekšlikumam divu iemeslu dēļ.

5.5.1. Pirmkārt, Komiteja pauž bažas, ka necieņa pret aprites cikla principu, kas ir ES ekomarķējuma tiesību aktu, kā arī visu starptautisko aprites cikla vērtēšanas standartu pamatā, sekmēs neobjektīvu vides novērtējumu izstrādi un līdz ar to maldinošas informācijas sniegšanu patērētājiem.

Vairākos zinātniskos pētījumos, tostarp pēc Eiropas Komisijas pasūtījuma *EIPRO* (*Environmental Impact of Products* — Produktu ietekme uz vidi) un *IMPRO* (*Environmental Improvement of Products* — Produktu ietekmes uz vidi mazināšana) posmā veiktajos pētījumos secināts, ka pārtikas produktiem un dzērieniem ir būtiska ietekme uz vidi gan to lauksaimnieciskās ražošanas, gan patēriņa posmā.

Tāpēc nav skaidrs, kāpēc novērtējums netiek veikts šajos tik ļoti būtiskajos aprites posmos.

5.5.2. Otrkārt, nav saprotams, kāpēc apstrādāta pārtika būtu iekļaujama pārskatītās ekomarķējuma sistēmas darbības jomā, savukārt svaiga pārtika tajā netiek iekļauta.

5.5.3. Komiteja pauž bažas, ka dažādā un neskaidrā informācija par pārtikas produktiem un dzērieniem apmulsinās un maldinās patērētājus.

5.5.4. Komiteja uzskata, ka ekomarķējums uz visiem pārtikas produktiem, gan svaigiem, gan apstrādātiem, būtu pirmais solis, lai patiešām samazinātu piegādes ķēdes ietekmi uz vidi. Pārtikas produktu un dzērienu ražošanai ir ļoti negatīva ietekme uz vidi, un ekomarķējuma kritēriju ievērošana to varētu mazināt.

Turklāt, no tirdzniecības viedokļa, pārtikas produktu ekomarķējums sekmētu to preču brīvu apriti, kurām ir ekomarķējums. Piemēram, lielākie tirgus dalībnieki, kuri ievēro ekomarķējuma piešķiršanas kritērijus, varēs pārdot produktus, necenšoties iegūt valstīs ieviesto ekomarķējumu, kas pastāv vienlaicīgi ar Eiropas ekomarķējuma simbolu ("Ekopuķīte"). Eiropas ekomarķējums sniegs atbilstošu garantiju, ka attiecīgais pārtikas produkts nenodara būtisku ekoloģisku kaitējumu, un tā mērķis nav aizstāt valstīs ieviestās ekomarķējuma sistēmas, bet gan popularizēt ES mēroga standartu, kas liecina par minimālu ietekmi uz vidi.

5.5.5. Priekšlikumā nav skaidri norādīts, uz kādiem pārtikas produktiem Komisija iecerējusi regulu attiecināt. Atsauce uz Regulu 178/2002 2. panta 2. punktā nevieš lielāku skaidrību, jo tajā nav definēts apstrādātu pārtikas produktu jēdziens. Apstrādātu un neapstrādātu produktu definīcija ir iekļauta Regulā 852/2004 un Regulā 853/2004. Neskaidrs ir arī formulējums "zvejniecības produkti un akvakultūras zivju produkti".

Iesniegtais priekšlikums var nopietni apdraudēt ekomarķējuma ticamību, un tā piemērošana pārtikas produktiem tādā veidā, kā ierosināts dokumenta projektā, nav atbalstāma.

5.5.6. Izveidotā saikne starp Regulu par bioloģisko lauksaimniecību un Ekomarķējuma regulu nav pareizais risinājums. 9. panta 10. punkta formulējums var radīt apjukumu, un tas nepalīdz patērētājiem izdarīt videi nekaitīgu izvēli. Pastāv reāli draudi, ka uzticēšanās abiem marķējumiem mazināsies. Piemēram, nav saprotams, kāda jēga būs tam, ka attiecīgo produktu varēs marķēt trīs dažādos veidos: 1) ar bioloģiskās lauksaimniecības marķējumu un ekomarķējumu, 2) tikai ar bioloģiskās lauksaimniecības marķējumu un 3) ar ekomarķējumu, norādot, ka tas attiecas vienīgi uz pārstrādi, iepakošanu un transportēšanu.

5.5.7. Priekšlikuma 6. panta 4. punkts liecina, ka, nosakot ekomarķējuma piešķiršanas kritērijus, īpaša uzmanība jāvelta vides, tai skaitā arī veselības un drošības aspektiem. Noteikti ir jāprecizē, kas minētās regulas izpratnē ir "veselība". Saistībā ar pārtikas produktiem radīsies vairāki problēmjautājumi, kas skar veselību un uzturu. Par tiem jāpauž konkrēts viedoklis, tostarp arī par patērētāju informēšanu.

Minētās problēmas ir jāatrisina, pirms izlemt, vai un kā ekomarķējumu piešķirs pārtikas produktiem.

5.5.8. Tādēļ Komiteja uzskata, ka iepakojumam nav jābūt vienam no ekomarķējuma piešķiršanas kritērijiem tikai tad, ja tas ir saistīts ar attiecīgo produktu grupu: iepakojums nebūtu jāuzskata par "produktu", jo to nevar vērtēt atsevišķi no produkta, ko tas ietver.

Briselē, 2009. gada 26. februārī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Mario SEPI